

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НОВОВОЛИНСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІКИ ТА МЕНЕДЖМЕНТУ

Директор Інституту
Чорний Р.С.
«__» _____ 2021 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор

Шинкарик М.І. _____

«__» _____ 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни

“БЮДЖЕТНА СИСТЕМА”

Ступінь вищої освіти – перший / бакалаврський
Галузь знань: 07 “Управління та адміністрування”
Спеціальність: 072 “Фінанси, банківська справа та страхування”
Освітньо-професійна програма: “Фінанси”

Кафедра фундаментальних та спеціальних дисциплін ІННІЕМ

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. (год.)	РС (год.)	Тренінг (год.)	СРС (год.)	Разом (год.)	Екзамен (семестр)
Денна	3	6	56	42	6	4	42	150	6

Нововолинськ – ЗУНУ, 2021

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів галузі знань 07 "Управління та адміністрування" спеціальності 072 "Фінанси, банківська справа та страхування", затвердженої Вченою радою ТНЕУ, (протокол № 10 від 26.06.19 р.).

Робочу програму складено викладачем кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін Савонік Тетяною Петрівною.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін НННІЕМ, протокол №1 від 31 серпня 2021 р.

В.о. завідувача кафедри фундаментальних та спеціальних дисциплін
к.е.н., доцент кафедри _____ Кравчук Н.О.

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа та страхування», протокол № ___ від _____ р.

Керівник групи
забезпечення спеціальності _____ д.е.н., проф. Кириленко О.П.

СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСИЦПЛІНИ “БЮДЖЕТНА СИСТЕМА”

1. Опис дисципліни “Бюджетна система”

Денна форма навчання

Дисципліна – “Бюджетна система”	Галузь знань, напрям підготовки, рівень вищої освіти, фахове спрямування	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 5	Галузь знань 07 „Управління та адміністрування”	Статус дисципліни – вибіркова дисципліна циклу професійної підготовки Мова навчання – українська
Кількість залікових модулів <i>Денна – 4</i>	Спеціальність 072 „Фінанси, банківська справа та страхування” Освітньо-професійна програма «Фінанси»	Рік підготовки: 2020/2021 <i>Денна – 3</i> Семестр: <i>Денна – 6</i>
Кількість змістових модулів – 3	Рівень вищої освіти – перший / бакалаврський	Лекції: <i>Денна – 56 год.</i> Практичні заняття: <i>Денна – 42 год.</i>
Загальна кількість годин: <i>Денна – 150</i>	Освітньо-професійна програма „Фінанси”	Самостійна робота: <i>Денна – 42 год.</i> <i>Тренінг – 4 год.</i> Індивідуальна робота <i>Денна – 6 год.</i>
Тижневих годин: <i>денна форма – 10</i> <i>з них аудиторних – 7</i>		Вид підсумкового контролю – <i>екзамен</i>

2. Мета та завдання дисципліни “Бюджетна система”

2.1. Мета вивчення дисципліни

Метою вивчення дисципліни є вивчення основ побудови Державного бюджету України, організації роботи фінансових органів, підприємств, організацій, установ, органів влади і управління з фінансування виробничої та невиробничої сфер, соціального захисту населення, дотримання штатно-кошторисної дисципліни, організації економічної та контрольної роботи На різних етапах бюджетного процесу.

2.2. Завдання вивчення дисципліни

У результаті вивчення курсу „Бюджетна система” студенти повинні:

- вивчити теоретичні питання, що стосуються суті Державного бюджету і основ побудови бюджетної системи України;
- засвоїти порядок складання, розгляду, затвердження і виконання Державного та місцевих бюджетів;
- вивчити порядок та методи визначення виробничих показників бюджетних установ;
- засвоїти порядок планування і фінансування видатків на розвиток економіки, соціально-культурні заходи, управління і оборону;
- вивчити методiku і порядок призначення виплат і допомог із соціального страхування, соціального забезпечення і соціального захисту населення;
- володіти формами і методами контрольної-економічної роботи фінансових органів;
- вивчити інструктивні та законодавчі матеріали, що стосуються бюджетного процесу.

2.3. Найменування та опис компетентностей, формування котрих забезпечує вивчення дисципліни

Загальні компетентності:

- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;
- здатність проведення досліджень на відповідному рівні;
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;
- здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;
- здатність бути критичним і самокритичним;
- здатність працювати у команді;
- здатність працювати автономно.

Спеціальні компетентності:

- здатність досліджувати тенденції розвитку економіки за допомогою інструментарію макро- та мікроекономічного аналізу, оцінювати сучасні економічні явища;
- розуміння особливостей функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури;
- здатність до діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у тому числі бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування);
- здатність застосовувати знання законодавства у сфері монетарного, фіскального регулювання та регулювання фінансового ринку;
- здатність застосовувати сучасне інформаційне та програмне забезпечення для отримання та обробки даних у сфері фінансів, банківської справи та страхування;
- здатність складати та аналізувати фінансову звітність;
- здатність виконувати контрольні функції у сфері фінансів, банківської справи та страхування;
- визначати, обґрунтовувати та брати відповідальність за професійні рішення.

- здатність підтримувати належний рівень знань та постійно підвищувати свою професійну підготовку;
- розуміння особливостей формування і реалізації бюджетної політики та здатність використовувати набуті знання для обґрунтування управлінських рішень щодо удосконалення механізму її реалізації;
- здатність використовувати сучасні технології бюджетування у бюджетному процесі на державному і локальному рівнях та виявляти бюджетні ризики;
- володіння технологіями, методами та інструментами управління бюджетними ресурсами.
- оцінювати фінансову спроможність територіальних громад;
- здатність використовувати теоретичний і методичний інструментарій для виявлення фіскальних дисбалансів та здійснення бюджетного регулювання.

2.4. Передумови вивчення дисципліни

Вивчення курсу “Бюджетна система” передбачає наявність системних та ґрунтовних знань із курсів: “Податкова система”, “Місцеві фінанси”, “Фінанси”, а також цілеспрямованої роботи над вивченням спеціальної літератури, активної роботи на лекціях та практичних заняттях, самостійної роботи та виконання індивідуальних завдань.

2.5. Результати навчання

В результаті вивчення дисципліни “Бюджетна система” студент повинен:

- знати та розуміти економічні категорії, закони, причинно-наслідкові та функціональні зв'язки, які існують між процесами та явищами на різних рівнях економічних систем;
- знати і розуміти теоретичні основи та принципи фінансової науки, особливості функціонування фінансових систем;
- визначати особливості функціонування сучасних світових та національних фінансових систем та їх структури;
- знати механізм функціонування державних фінансів, у т. ч. бюджетної та податкової систем, фінансів суб'єктів господарювання, фінансів домогосподарств, фінансових ринків, банківської системи та страхування;
- володіти методичним інструментарієм діагностики стану фінансових систем (державні фінанси, у т. ч. бюджетна та податкова системи, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансові ринки, банківська система та страхування);
- розуміти принципи, методи та інструменти державного та ринкового регулювання діяльності в сфері фінансів, банківської справи та страхування;
- застосовувати спеціалізовані інформаційні системи, сучасні фінансові технології та програмні продукти;
- формувати і аналізувати фінансову звітність та правильно інтерпретувати отриману інформацію;
- ідентифікувати джерела та розуміти методологію визначення і методи отримання економічних даних, збирати та аналізувати необхідну фінансову інформацію, розраховувати показники, що характеризують стан фінансових систем;
- володіти методичним інструментарієм здійснення контрольних функцій у сфері фінансів, банківської справи та страхування;
- використовувати професійну аргументацію для донесення інформації, ідей, проблем та способів їх вирішення до фахівців і нефахівців у фінансовій сфері діяльності;
- володіти загальнонауковими та спеціальними методами дослідження фінансових процесів;
- вміти абстрактно мислити, застосовувати аналіз та синтез для виявлення ключових характеристик фінансових систем, а також особливостей поведінки їх суб'єктів;
- застосовувати набуті теоретичні знання для розв'язання практичних завдань та змістовно інтерпретувати отримані результати;

- визначати та планувати можливості особистого професійного розвитку;
  - демонструвати базові навички креативного та критичного мислення у дослідженнях та професійному спілкуванні;
  - виявляти навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань;
- виконувати функціональні обов'язки в групі, пропонувати обґрунтовані фінансові рішення;
- розуміти вимоги до діяльності за спеціальністю, зумовлені необхідністю забезпечення сталого розвитку України, її зміцнення як демократичної, соціальної, правової держави;
  - вміти застосовувати сучасні технології бюджетування у бюджетному процесі;
  - володіти методичним інструментарієм оцінювання фінансової спроможності територіальних громад;
  - застосовувати управлінські навички у процесі формування і використання бюджетних ресурсів, вміти формувати бюджетні програми та оцінювати їх ефективність;
  - вміти аналізувати причини фіскальних дисбалансів та володіти інструментарієм здійснення бюджетного регулювання;
  - уміти виявляти бюджетні ризики, оцінювати їхній вплив та застосовувати управлінські навички нейтралізації негативної дії бюджетних ризиків.

3. Зміст дисципліни “Бюджетна система”

Змістовий модуль 1. Бюджет та бюджетна система України

Тема 1. Сутність, призначення і роль бюджету держави

Бюджет держави: призначення, функції та вплив на соціально-економічні процеси держави

Суть бюджету держави. Розгляд державного бюджету з різних точок зору. Функції бюджету країни. Функції бюджетних відносин на стадіях розподілу національного доходу.

Державний бюджет як економічна категорія

Бюджет як економічна категорія – складова фінансової системи.

Ознаки бюджету як економічної категорії. Особливості державного бюджету. Державний бюджет як правова категорія.

Фактори, що впливають на формування та використання державного бюджету

Економічні, політичні та соціальні впливу на формування державного бюджету. об'єктивними та суб'єктивні фактори

Література [4; 6; 12; 14].

Тема 2. Державний кредит і державний борг

Сутність і роль державного кредиту, його види

Форми державного кредиту. Принципи кредитування. Структура кредитної системи країни. Класифікація державних позик.

Державний борг: сутність, види, функції

Суть державного боргу. Підходи до трактування категорії. Складові елементи державного боргу. Умовний та адміністративний борг. Функції державного боргу. Класифікаційні ознаки державного боргу. Зовнішній та внутрішній державний борг.

Управління державним боргом

Управління державним боргом у вузькому та широкому розумінні. Органи, що беруть участь в управлінні державним боргом. Функції Департаменту державного боргу. Боргова стратегія та тактика. Стадії управління державним боргом, їх характеристика. Принципи політики ефективного управління державним боргом. Реструктуризація боргу, її методи.

Література [1; 4; 7; 10].

Змістовний модуль 2. Бюджетний процес та управління ним

Тема 3. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування

Бюджетний дефіцит: сутність та причини виникнення

Стан бюджету: рівновага доходів та видатків, профіцит та дефіцит. Економічна суть, теоретичні основи та причини виникнення бюджетного дефіциту.

Види бюджетного дефіциту

Види бюджетного дефіциту в зарубіжній літературі. Класифікація бюджетного дефіциту за ознаками.

Джерела покриття бюджетного дефіциту

Двояка природа бюджетного дефіциту. Шляхи подолання та джерела фінансування. Сеньйораж та секвестр бюджету. Динаміка дефіциту в Україні та міжнародна практика.

Література [2; 3; 11; 14].

Тема 4. Бюджетний устрій та побудова бюджетної системи України

Бюджетний устрій України, принципи, на яких він ґрунтується

Суть бюджетного устрою. Принципи бюджетного устрою, їх характеристика.

Бюджетна система України, принципи її побудови

Бюджетна система, її структура та принципи організації. Структура бюджетної системи України. Структура зведеного бюджету України.

Поняття бюджетної класифікації

Суть та значення бюджетної класифікації. Роль бюджетної класифікації. Класифікація доходів бюджету, класифікація видатків бюджету. Структура бюджетної класифікації.

Література [6; 9; 11; 14].

Тема 5. Організаційні засади бюджетного процесу

Організаційні основи бюджетного процесу

Сутність бюджетного процесу. Основні завдання бюджетного процесу. Стадії бюджетного процесу. Організаційні засади. Фактори впливу на бюджетний процес.

Учасники бюджетного процесу, їх повноваження

Президент України, Верховна Рада України, Комітет Верховної Ради з питань бюджету, Рахункова палата, Кабінет Міністрів України, Міністерство фінансів, Державне казначейство, Розпорядники бюджетних коштів, Національний банк України, Державні органи місцевого рівня.

Бюджетний процес на загальнодержавному рівні

Організаційні засади. Етапи складання проекту Державного бюджету України. Розгляд проекту та прийняття Закону про Державний бюджет. Виконання Державного бюджету України. Підготовка та розгляд звіту про виконання Державного бюджету України.

Бюджетний процес на місцевому рівні

Організаційні засади. Стадії бюджетного процесу на місцевому рівні. Складання проекту бюджету. Розгляд та прийняття рішення. Виконання бюджету. Підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету.

Література [6; 9; 11; 14].

Тема 6. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання

Поняття та мета регулювання міжбюджетних відносин

Суть міжбюджетних трансфертів. Теорія бюджетної (фіскальної) децентралізації. Групи поділу міжбюджетних трансфертів.

Критерії розмежування видатків і доходів між окремими бюджетами

Принцип субсидіарності. Розмежування груп видатків бюджетів за критеріями.
Принцип відомчої підпорядкованості. Розмежування доходів. Закріплені та регульовані доходи.

Характер та форми взаємовідносин між бюджетами

Форми взаємовідносин між бюджетами: субсидювання, вилучення коштів, бюджетні позички та взаємні розрахунки.

Література [3; 8; 10; 14].

Змістовний модуль 3. Доходи та видатки бюджету

Тема 7. Система доходів бюджету

Сутність доходів бюджету

Суть доходу бюджету. Кошти бюджету, відповідно до Бюджетного кодексу України.

Структура доходів бюджету відповідно до бюджетної класифікації

Класифікація доходів бюджету, як складова структури бюджетної класифікації.
Формування доходів бюджету: податкові, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом та трансферти. Загальнодержавні та місцеві податки та збори. Характеристика неподаткових надходжень. Суть та значення доходів від операцій з капіталом. Різновиди трансфертів.

Класифікація доходів бюджету

Класифікаційні ознаки групування доходів бюджету.

Бюджетне регулювання його види та методи і форми

Суть бюджетного регулювання, його завдання. Напрямки проведення бюджетного регулювання. Форми та методи бюджетного регулювання.

Література [4; 5; 9; 10; 11].

Тема 8. Система видатків бюджету

Поняття видатків бюджету, їх види

Суть видатків бюджету. Фактори впливу на використання бюджетних коштів. Якісна та кількісна характеристики видатків. Десять категорій видатків. Склад і структура видатків бюджетів.

Класифікація видатків як складова бюджетної класифікації

Функціональна, відомча та економічна ознаки класифікації видатків. Поточні та капітальні видатки, їх характеристика.

Бюджетне фінансування

Суть бюджетного фінансування, його принципи. Форми бюджетного фінансування: у широкому та вузькому значеннях. Кошторисне фінансування, державне фінансування інвестицій, позички з державного бюджету, державне дотування. Методи бюджетного фінансування.

Література [6; 7; 9; 12; 13].

Тема 9. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку

Напрямки і форми бюджетного фінансування економічної діяльності держави

Пріоритетні галузі народного господарства. Форми фінансування видатків на економічну діяльність. Бюджетні інвестиції та їх види. Операційні витрати, їх склад і призначення. Бюджетні кредити підприємствам. Державні дотації.

Видатки бюджету на науку

Напрями здійснення фінансування науки в Україні. Напрями наукових досліджень: прикладний та науковий. Способи здійснення бюджетного фінансування.

Література [3; 4; 13].

Тема 10. Видатки бюджету на соціальний захист населення та соціальну сферу

Видатки бюджету на соціальний захист населення, їх класифікація

Зміст соціального захисту населення. Суть видатків на соціальний захист населення, їх класифікація.

Система соціального захисту населення, її форми

Форми та види соціального захисту населення. Система пенсійного забезпечення в Україні та її розвиток. Соціальне страхування в Україні. Соціальний захист окремих категорій населення: державне забезпечення та соціальна допомога.

Кошторисне фінансування установ соціальної сфери

Суть єдиного кошторису доходів і видатків бюджетних установ, його структура. Склад кошторису: загальний та спеціальний фонди. Види кошторисів. Суть фінансової норми, порядок її розрахунку. Суть позабюджетних коштів, порядок їх поділу.

Література [13; 15].

Тема 11. Видатки бюджету на оборону та управління

Бюджетні видатки на національну оборону

Суть категорії оборона. Різновиди воєнних доктрин, як основний принцип фінансування оборони. Суть видатків на оборону: прямих оборонних видатків, побічних та прихованих. Побудова схеми структури оборонних видатків. Функціональна класифікація видатків на оборону. Фінансування оборони, основний її принцип.

Бюджетні видатки на державне управління

Класифікація видатків, що здійснюються з Державного бюджету України. Структура видатків на державне управління.

Особливості фінансування видатків на судову владу в Україні

Забезпечення функціонування судової влади. Функції головного розпорядника коштів Державного бюджету України щодо фінансового забезпечення діяльності судів.

Видатки бюджету на правоохоронну діяльність і безпеку держави

Класифікація видатків бюджету на правоохоронну діяльність. Програмно-цільовий метод фінансування. Програми фінансування видатків.

Література [5; 7; 10; 12].

Тема 12. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу

Засади управління державним боргом

Граничний обсяг державного боргу. Ведення реєстрів: державного боргу і гарантованого державою боргу, державних гарантій та місцевих запозичень та місцевих гарантій

Специфіка управління гарантованим державним боргом

Умови надання державних (місцевих) гарантій. Правила оформлення правочину щодо надання гарантії. Істотні умови договору гарантії.

Державні боргові цінні папери

Суть державних облігацій, їх класифікація. Здійснення емісії державних облігацій. Суть казначейських зобов'язань, їх види. Здійснення випуску державних цінних паперів.

Література [4; 10; 11; 15].

4. Структура залікового кредиту дисципліни “Бюджетна система”

Денна форма навчання

Теми курсу	Кількість годин				
	Лекції	Практичні заняття	СРС	ІРС	Контрольні заходи
Змістовний модуль 1. Бюджет та бюджетна система України					
Тема 1. Сутність, призначення і роль бюджету держави	6	4	3	1	тестування
Тема 2. Державний кредит і державний борг	6	2	4	-	ситуаційні завдання
Змістовний модуль 2. Бюджетний процес та управління ним					
Тема 3. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування	4	2	4	1	ситуаційні завдання
Тема 4. Бюджетний устрій та побудова бюджетної системи України	4	2	4	1	тестування
Тема 5. Організаційні засади бюджетного процесу	6	4	4	1	модульна контрольна робота
Тема 6. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання	4	4	3	-	ситуаційні завдання
Змістовний модуль 3. Доходи та видатки бюджету					
Тема 7. Система доходів бюджету	6	4	4	1	ситуаційні завдання
Тема 8. Система видатків бюджету	4	4	4	1	тестування
Тема 9. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку	4	4	3	-	ситуаційні завдання
Тема 10. Видатки бюджету на соціальний захист населення та соціальну сферу	4	4	3	-	тестування
Тема 11. Видатки бюджету на оборону та управління	4	4	3	-	ситуаційні завдання
Тема 12. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу	4	4	3	-	ректорська контрольна робота
Тренінг	-	-	4	-	-
Разом	56	42	46	6	-

5. Тематика практичних завдань

Денна форма навчання

Практичне заняття № 1, 2 – 4 год.

Тема 1. Сутність, призначення і роль бюджету держави

Мета: *ознайомитись з історичними аспектами бюджету та бюджетної системи, еволюцією поглядів на її виникнення.*

Питання для обговорення:

1. Бюджет як економічна категорія та складова фінансової системи.
2. Історичні аспекти.
3. Бюджет як основний фінансовий план та централізований фонд держави та місцевих органів влади.
4. Поняття поточного бюджету та бюджету розвитку.
5. Зведений фінансовий баланс держави, доходи та видатки держави, фінансові ресурси та фінансові показники.
6. Роль і місце бюджету у фінансово-кредитному механізмі.
7. Еволюція поглядів на суть і функції бюджету.
8. Бюджет як засіб реалізації соціально-економічної політики держави.
9. Бюджет у системі фінансового регулювання.

Література [4; 6; 12; 14].

Практичне заняття № 3 – 2 год.

Тема 2. Бюджет як основний фінансовий план держави

Мета: *розглянути стадію бюджетного процесу та його складові, засвоїти сутність бюджетного планування.*

Питання для обговорення:

1. Сутність бюджетного планування, організація бюджетного планування.
2. Складові бюджету.
3. Бюджетний процес.
4. Кошториси доходів та видатків бюджетних установ.
5. Бюджетне нормування.

Література [1; 4; 7; 10].

Практичне заняття № 4 – 2 год.

Тема 3. Бюджетний дефіцит і джерела його фінансування

Мета: *засвоїти види бюджетного дефіциту та розглянути шляхи подолання та його джерела фінансування.*

Питання для обговорення:

1. Стан бюджету, рівновага доходів та видатків, профіцит та дефіцит.
2. Економічна суть, теоретичні основи та причини виникнення бюджетного дефіциту.
3. Види бюджетного дефіциту, шляхи подолання та джерела фінансування.
4. Динаміка дефіциту в Україні та міжнародна практика.

Література [2; 3; 11; 14].

Практичне заняття № 5 – 2 год.

Тема 4. Бюджетний устрій та побудова бюджетної системи України

Мета: *навчитись робити розмежування видатків між бюджетами та доходів між бюджетами.*

Питання для обговорення:

1. Бюджетна система, її структура та принципи організації.
  2. Розмежування доходів між бюджетами.
  3. Розмежування видатків між бюджетами.
  4. Види міжбюджетних трансфертів та порядок їх надання.
  5. Суть та значення бюджетної класифікації, класифікація доходів бюджету, класифікація видатків бюджету.
- Література [6; 9; 11; 14].

Практичне заняття № 6, 7 – 4 год.

Тема 5. Організаційні засади бюджетного процесу

Мета: розглянути організаційні основи бюджетного процесу, його стадії та порядоц затвердження бюджетів.

1. Організаційні основи бюджетного процесу.
2. Учасники бюджетного процесу, їх повноваження.
3. Бюджетний процес на загальнодержавному рівні.
4. Бюджетний процес на місцевому рівні.

Література [6; 9; 11; 14].

Практичне заняття № 8, 9 – 4 год.

Тема 6. Міжбюджетні відносини і система бюджетного вирівнювання

Мета: розглянути розмежування видатків за видами бюджетів та основні засади формування доходів місцевих бюджетів.

Питання для обговорення:

1. Теорія бюджетної (фіскальної) децентралізації.
2. Розмежування видатків за видами бюджетів.
3. Передача права на здійснення видатків, критерії розмежування видатків між різними видами бюджетів.
4. Розподіл видатків на ті, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів та ті, що не враховуються.
5. Закріплення джерел доходів за видами бюджетів.
6. Основні засади формування доходів місцевих бюджетів, їх поділ на ті, що враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів і ті, що не враховуються.

Література [3; 8; 10; 14].

Практичне заняття №10, 11 – 4 год.

Тема 7. Система доходів бюджету

Мета: засвоїти склад, структуру доходів бюджету та сутність податків.

Питання для обговорення:

1. Методи і джерела формування доходів бюджету.
2. Склад і структура доходів бюджету.
3. Соціально-економічна сутність податків та їх роль у формуванні доходів бюджету.
4. Податкова політика держави.
5. Організація мобілізації доходів бюджету.

Література [4; 5; 9; 10; 11].

Практичне заняття № 12, 13 – 4 год.

Тема 8. Система видатків бюджету

Мета: розглянути принципи, форми та методи бюджетного фінансування та порядок фінансування бюджетних установ та організацій.

Питання для обговорення:

1. Склад і структура видатків бюджетів.
2. Бюджетне фінансування видатків.
3. Принципи, форми та методи бюджетного фінансування.
4. Порядок фінансування бюджетних установ та організацій.

Література [6; 7; 9; 12; 13].

Практичне заняття № 14, 15 – 4 год.

Тема 9. Видатки бюджету на економічну діяльність держави та науку

Мета: засвоїти основні засади фінансування малого бізнесу та видатки з держбюджету на науку.

Питання для обговорення:

1. Склад видатків бюджету на економічну діяльність, бюджетні інвестиції та їх види.
2. Операційні витрати, їх склад і призначення.
3. Шляхи фінансового оздоровлення економіки.
4. Підтримка малого бізнесу.
5. Видатки бюджету на науку.

Література [3; 4; 13].

Практичне заняття № 16, 17 – 4 год.

Тема 10. Видатки бюджету на соціальний захист населення та соціальну сферу

Мета: визначити основні напрями фінансування населення для їх соціального захисту з боку держави.

Питання для обговорення:

1. Зміст соціальних гарантій і соціального захисту населення.
2. Джерела фінансування соціальних гарантій та соціального захисту населення.
3. Форми та види соціального захисту населення.
4. Система пенсійного забезпечення в Україні та її розвиток.
5. Соціальне страхування в Україні.
6. Соціальний захист окремих категорій населення, характеристика його видів та порядок нарахування компенсацій, допомоги, субсидій та інших виплат.

7. Видатки бюджету на освіту.

8. Видатки бюджету на охорону здоров'я.

9. Фінансування закладів культури, закладів фізичної культури і спорту.

Література [13; 15].

Практичне заняття № 18, 19 – 4 год.

Тема 11. Видатки бюджету на оборону та управління

Мета: розглянути основні напрями видатків та їх спрямування на оборону сферу держави.

Питання для обговорення:

1. Необхідність, склад і характеристика видатків на оборону, особливості планування та фінансування.

2. Аналіз динаміки видатків на оборону.
  3. Система органів влади та управління в Україні.
  4. Склад видатків на управління, порядок їхнього планування та фінансування.
  5. Складання кошторисів органів державної влади та управління.
  6. Шляхи удосконалення системи управління.
- Література [5; 7; 10; 12].

Практичне заняття № 20, 21 – 4 год.

Тема 12. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу

Мета: засвоїти основні функції державного кредиту, розглянути його форми та визначити економічні та соціальні наслідки державного боргу.

Питання для обговорення:

1. Державний кредит як специфічна ланка фінансових відносин.
  2. Форми державного кредиту.
  3. Функції державного кредиту.
  4. Державний борг та його структура.
  5. Управління державним боргом.
  6. Видатки бюджету на обслуговування державного боргу.
  7. Економічні та соціальні наслідки державного боргу.
- Література [4; 10; 11; 15].

6. Комплексне практичне індивідуальне завдання – 6 год.

Метою виконання КПЗ є опрацювання інструктивної та законодавчої бази, оволодіння навичками практичного застосування аналітичних методів при аналізі виконання бюджетів усіх рівнів.

Комплексне практичне індивідуальне завдання з дисципліни "Бюджетна система" виконується самостійно кожним студентом відповідно до варіанту та має вигляд розв'язаної тестової частини та правильно виконаних задач у робочому зошиті, розробленому викладачем.

КПЗ охоплює усі теми дисципліни. Кожен з двох пунктів КПЗ (теоретичний та практичний) оцінюється за 100-бальною шкалою з визначенням, потому, підсумкової оцінки (як середньої арифметичної із суми двох оцінок).

Виконання КПЗ є одним з обов'язкових модулів залікового кредиту з дисципліни "Бюджетна система". У процесі виконання та оформлення комплексного практичного індивідуального завдання студент може використовувати комп'ютерну техніку та текстові редактори, зокрема програмні засоби Microsoft Word, Microsoft Excel.

Комплексне практичне індивідуальне завдання підлягає оформленню відповідно до встановлених вимог, поданню на кафедру у визначені терміни та особистому захисту перед викладачем (керівником курсу).

Варіант 1 КПЗу з дисципліни "Бюджетна система"

ТЕСТОВА ЧАСТИНА

Розв'яжіть тести:

1. Бюджет держави – це...

а) план формування фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади, органами влади анексованої Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду;

б) складова частина бюджетної системи, він є провідною ланкою державних фінансів;

в) грошові відносини, які виникають між державою з одного боку, підприємствами, установами, організаціями та фізичними особами – з іншого боку, з приводу утворення фонду грошових засобів і його використання на розширене відтворення;

г) централізований фонд грошових коштів держави, які перебувають у постійному русі.

2. У широкому розумінні управління державним боргом:

а) передбачає формування одного із напрямів фінансової політики держави, пов'язаної з її діяльністю у ролі позичальника і гаранта, що потребує комплексного підходу, координації грошово-кредитної (монетарної) та фіскальної політики, узгоджених взаємовідносин уряду та Національного банку з питань боргової політики;

б) варто розглядати як сукупність дій, пов'язаних з підготовкою до випуску, розміщенням боргових зобов'язань держави, наданням гарантій, а також проведенням операцій з обслуговування та погашення боргових зобов'язань;

в) розглядають як систему дій і заходів щодо уникнення (або врегулювання) боргових проблем держави та забезпечення (чи відновлення) її платоспроможності;

г) акцентує увагу на врегулюванні поточних проблем, зумовлених труднощами щодо обслуговування боргових зобов'язань (іншими словами, на вирішенні проблем тимчасової ліквідності) і визначає основні завдання, які вирішуються у процесі управління державним боргом.

3. Консолідація боргу – це...

а) зміна умов позики щодо часу її чинності (тривалості) з можливою зміною величини позикового відсотка, зокрема перетворення недержавний кредит короткострокових державних позик у довгострокові, об'єднання кількох державних позик попередніх років в одну позику. Консолідація і конвертація можуть проводитись одночасно;

б) зміна початкових умов державної позики, зокрема зміна строків позики, часу виплати, способу погашення позики, а найчастіше — зміна величини позикового відсотка (зміна дохідності позик);

в) відстрочення сплати внутрішніх або зовнішніх боргових зобов'язань, що оголошується спеціальними актами державної влади на певний строк чи до закінчення певних надзвичайних подій;

г) надання кредиторам права продажу боргів з дисконтом за національну валюту, на яку в результаті можна придбати акції національних компаній. Частіше використовується безпосередній обмін (своп) боргів на акції компаній, що перебувають у державній власності.

4. У ст. 15 Бюджетного кодексу визначені джерела фінансування дефіциту бюджету, якими є:

а) державні внутрішні та зовнішні запозичення;

б) внутрішні та зовнішні запозичення органів влади АР Крим;

в) внутрішні та зовнішні запозичення органів місцевого самоврядування а дотриманням умов, визначених Бюджетним кодексом;

г) усі відповіді вірні.

5. Розпорядники бюджетних коштів...

а) у період підготовки пропозицій до проекту Державного бюджету розглядають та вживають заходів щодо усунення розбіжностей з головними розпорядниками бюджетних коштів;

б) забезпечують опублікування проекту Закону про Державний бюджет, даних про виконання Закону по кварталах і за підсумками року, показників зведеного бюджету, іншої відкритої інформації про виконання Державного бюджету;

в) визначають (за погодженням із Міністерством фінансів) єдині правила бухгалтерського обліку всіх фінансових операцій, активів і фінансових зобов'язань держави;

г) контролюють хід виконання кошторисів та аналізують ефективність використання бюджетних коштів у розпорядників нижчого рівня.

6. Висновки щодо використання коштів Державного бюджету розробляються...

а) у тижневий термін після подання річного звіту про виконання Закону про Державний бюджет України;

б) у двотижневий термін після подання річного звіту про виконання Закону про Державний бюджет України;

в) у трьохтижневий термін після подання річного звіту про виконання Закону про Державний бюджет України;

г) у місячний термін після подання річного звіту про виконання Закону про Державний бюджет України.

7. Міжбюджетні трансферти - це...

а) кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого;

б) сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права;

в) різниця між федеральними доходами: витратами за діючої фіскальної політики (рівень оподаткування і поточних витрат) та базового рівня безробіття;

г) сукупністю показників бюджетів, що використовуються для аналізу та прогнозування економічного і соціального розвитку держави.

8. Склад та структура доходів державного бюджету регламентує:

а) главі 5 БКУ (ст.29);

б) главі 6 БКУ (ст.29);

в) главі 5 БКУ (ст.28);

г) главі 6 БКУ (ст.28).

9. Метод перерозподілу...

а) змогу мати платежі по встановлених нормативах і ставках;

б) збалансовує бюджети усіх рівнів;

в) дає змогу через нормативи відрахувань регулювати бюджети і при їх незбалансованості дохідної і видаткової частини бюджету провести збалансування через метод дотацій, субвенцій;

г) застосовується в усіх випадках коли доходи в бюджети від податків та інших платежів встановлюються по нормативах.

10. Зведені кошториси – це...

а) кошториси, які складаються за однотипними малими установами з невеликим обсягом фінансування, а також за однотипними великими установами, господарське обслуговування яких здійснюється централізовано;

б) об'єднані індивідуальні кошториси однотипних установ;

в) кошториси, які об'єднують усі кошториси держави.

ПРАКТИЧНО-РОЗРАХУНКОВА ЧАСТИНА

Розв'яжіть задачі:

Задача 1

На підставі приведених у таблиці даних визначити:

- а) сальдо фінансування за борговими зобов'язаннями;
- б) сальдо фінансування за активними операціями;
- в) загальний обсяг фінансування державного бюджету.

<i>Показники</i>	<i>Значення показників, млн. грн.</i>
Внутрішні запозичення	61 368,7
Погашення зовнішніх запозичень	31 562,6
Розміщення бюджетних коштів на депозитах та придбання цінних паперів	10 564,2
Надходження від приватизації державного майна	10 123,0
Повернення бюджетних коштів з депозитів та надходження внаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів	2 256,7
Бюджетні кошти на початок періоду	5,6
Бюджетні кошти на кінець періоду	5 258,0
Зовнішні запозичення	37 124,9
Погашення внутрішніх запозичень	34 547,0

Задача 2

Розрахувати:

1. Процент госпіталізації.
2. Обіг 1 лікарняного ліжка.
3. Потребу міста у лікарняних ліжках.

Дано:

1. Населення міста обласного підпорядкування (Н) - 57500, тис. чоловік.
2. Кількість хворих, які направляються на протязі року на госпіталізацію (Б) - 9200 чоловік.
3. У міській лікарні 1 ліжко функціонує на протязі року (Д) - 320 днів.
4. Середня тривалість знаходження хворого у лікарні (П) - 14 днів.

Задача 3

При збільшенні кількості грошей в обігу на 11 % ставка банківського відсотка зменшується на 1,5 %. В умовній країні грошова маса дорівнює 596 млн. грошових одиниць, ставка банківського відсотка 5,6 %, а емісія грошей складає 116 млн. грошових одиниць.

Визначити зміни інвестиційних витрат у країні, якщо існує залежність:

$$I = 150 - 0,8i \quad (I \text{ — інвестиції, } i \text{ — ставка банківського відсотка}).$$

Задача 4

Припустимо, що державний борг на початку поточного року становив 19 млрд. грн., а номінальний бюджетний дефіцит, створений протягом цього року – 3 млрд. грн. Рівень інфляції в країні склав 16%.

Визначте операційний дефіцит бюджету.

Задача 5

Визначте видатки на харчування, придбання медикаментів і перев'язувальних матеріалів на плановий рік у міській дитячій лікарні, якщо:

- 1) передбачається кількість ліжок – 200 ліжок;
- 2) кількість днів функціонування 1 ліжка на рік – 296 днів;
- 3) кількість амбулаторних відвідувань лікарів – 95 5400;
- 4) норма витрат на харчування на 1 ліжко-день – 5,35 грн.
- 5) витрати на харчування матерів, які перебувають у лікарні з немовлятами – 6 450 грн.;

6) середні норми витрат на придбання медикаментів і перев'язувальних матеріалів – 5,15 грн. на 1 ліжко-день;

7) 0,68 грн. – на 1 амбулаторне відвідування.

7. Самостійна робота

Тематика	Кількість годин
	Денна
1. Генезис і еволюція бюджетних відносин	0,5
2. Історична оцінка значення бюджету	0,5
3. Дискусійні питання сутності і функцій бюджету	0,5
4. Державний бюджет України в контексті європейських цінностей	0,5
5. Особливості прояву функцій бюджету в Україні на сучасному етапі	0,5
6. Проблеми вибору моделі фінансових відносин за рівнем централізації ресурсів в Україні	0,5
7. Відображення у Бюджетному Кодексі України конституційних норм.	0,5
8. Становлення і розвиток бюджетної системи України	0,5
9. Порівняльний аналіз бюджетного устрою різних держав	0,5
10. Вдосконалення бюджетного устрою України	0,5
11. Особливості реалізації принципів функціонування бюджетної системи України	0,5
12. Концепції організації міжбюджетних відносин	0,5
13. Проблеми міжбюджетних відносин в Україні	0,5
14. Види бюджетів і їх характеристика	0,5
15. Бюджетна класифікація: сутність і особливості побудови у різні періоди	0,5
16. Роль бюджетної системи України як головної ланки державних фінансів	0,5
17. Система місцевих бюджетів України	0,5
18. Основні напрями зміцнення фінансової незалежності місцевого самоврядування	0,5
19. Політика і управління в сфері бюджетних відносин	0,5
20. Підсистеми управління бюджетною системою	0,5
21. Бюджетна політика України	0,5
22. Органи управління бюджетною системою в Україні	0,5
23. Бюджетне планування і прогнозування	0,5
24. Теорія і практика бюджетного регулювання міжбюджетних відносин в Україні	0,5
25. Бюджетне регулювання соціально-економічного розвитку України	0,5
26. Бюджетна мотивація в Україні	0,5
27. Структура бюджетного механізму України	0,5
28. Бюджетне право України	0,5
29. Бюджетна реформа та напрями її проведення	0,5
30. Особливості формування доходів Державного бюджету України	0,5
31. Особливості формування доходів місцевих бюджетів України	0,5
32. Склад доходів Державного бюджету України: тенденції і перспективи	0,5
33. Склад доходів місцевих бюджетів України: тенденції і перспективи	0,5
34. Вдосконалення системи планування доходів бюджету	0,5
35. Особливості планування доходів в зарубіжних країнах (на прикладі окремої країни або декілька країн)	0,5
36. Теоретичні основи класифікації видатків і їх значення	0,5
37. Функціональна класифікація видатків: характеристика і значення	0,5

38.	Відомча класифікація видатків: характеристика і значення	0,5
39.	Економічна класифікація видатків: характеристика і значення	0,5
40.	Програмно-цільова класифікація видатків: характеристика і значення	0,5
41.	Вдосконалення системи планування видатків бюджету	0,5
42.	Особливості планування видатків в зарубіжних країнах (на прикладі окремої країни або декілька країн)	0,5
43.	Збалансованість бюджету як принцип функціонування бюджетної системи	0,5
44.	Проблеми дефіциту бюджету: причини та напрями скорочення	0,5
45.	Структура державного боргу України і особливості його функціонування	0,5
46.	Порівняння різних методик управління державним боргом	0,5
47.	Особливості управління державним боргом в Україні	0,5
48.	Специфіка збалансованості місцевих бюджетів України	0,5
49.	Особливості управління комунальним боргом в Україні	0,5
50.	Роль Державного бюджету України в економічному розвитку країни	0,5
51.	Бюджетне фінансування державних програм підтримки регіонального розвитку та пріоритетних галузей економіки	0,5
52.	Характеристика форм бюджетного фінансування економічної діяльності і особливості їх застосування в Україні	0,5
53.	Бюджетне фінансування державних інвестиційних проектів	0,5
54.	Порівняльний аналіз бюджетного фінансування економічної діяльності у різних країнах	0,5
55.	Роль бюджетного фінансування науки	0,5
56.	Проблеми бюджетного фінансування наукових досліджень в Україні	0,5
57.	Особливості бюджетного фінансування наукових досліджень в зарубіжних країнах	0,5
58.	Моделі соціального захисту і проблеми вибору в Україні	0,5
59.	Роль бюджетного фінансування соціальної сфери	0,5
60.	Особливості бюджетного фінансування дошкільних закладів в Україні	0,5
61.	Особливості бюджетного фінансування шкільних закладів в Україні	0,5
62.	Особливості бюджетного фінансування вищих учбових закладів в Україні	0,5
63.	Особливості бюджетного фінансування мистецтва і культури	0,5
64.	Особливості бюджетного фінансування закладів соціального забезпечення	0,5
65.	Бюджетне фінансування розвитку фізичної культури і спорту в Україні	0,5
66.	Держане управління як об'єкт бюджетного фінансування	0,5
67.	Бюджет як інструмент забезпечення фінансової безпеки держави	0,5
68.	Моделі бюджетного фінансування оборонної функції держави	0,5
69.	Видатки бюджету України на оборону	0,5
70.	Особливості фінансування правоохоронної діяльності та забезпечення безпеки держави	0,5
71.	Фінансування державних програм з ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, охорони навколишнього середовища та ядерної безпеки, попередження та ліквідації надзвичайних ситуацій та наслідків стихійного лиха	0,5
72.	Створення та поповнення державних запасів та резервів	0,5
73.	Особливості бюджетного фінансування міжнародної діяльності	0,5
74.	Видатки бюджету на обслуговування державного боргу України	0,5
75.	Характеристика бюджетного процесу і проблеми його реалізації в Україні	0,5
76.	Особливості формування Державного бюджету України	0,5

77.	Особливості формування місцевих бюджетів України	0,5
78.	Теоретичні і концептуальні основи виконання бюджету	0,5
79.	Особливості виконання Державного бюджету України	0,5
80.	Особливості виконання місцевих бюджетів України	0,5
81.	Бухгалтерський облік виконання Державного і місцевих бюджетів України	0,5
82.	Теоретико-методологічні основи бухгалтерського обліку у бюджетних закладах	0,5
83.	Формування інформаційної системи оцінки ефективності виконання бюджетів	0,5
84.	Бюджетний контроль як функція управління	0,5
Разом		42

8. Тренінг з дисципліни – 4 год.

Тема проведення тренінгу: «**Видатки бюджету на обслуговування державного боргу**» (ділова гра).

Мета проведення тренінгу: активізувати студентів у навчальному процесі, визначити основні функції державного кредиту та визначити структуру державного боргу; розробити заходи, спрямовані на вирішення існуючих проблем у колі означеної теми.

Порядок проведення тренінгу:

- 1) вступне слово викладача щодо обраної методики модуляції та її тематики і мети проведення;
- 2) оголошення настановчого питання: «Видатки бюджету на обслуговування державного боргу поділяються на...» (вибір студентами класифікаційних ознак суб'єктів державного кредиту);
- 3) оголошення проблемного питання: «Основними методами управління державним боргом є...» (вибір кожним студентом основних методів управління);
- 4) оголошення ранжирувального питання: «Які економічні та соціальні наслідки державного боргу?» (вибір студентами найбільш важливіших проблем);
- 5) проблемний аналіз у малих групах (обговорення учасниками груп трьох вибраних чинників за наступними критеріями: у чому виявляється проблема?, Що може бути причиною проблеми?, Що слід зробити для подолання проблеми?, Які можуть виникнути перешкоди?);
- 6) презентація результатів роботи кожної з груп;
- 7) підведення підсумків проведення тренінгу.

9. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни “Бюджетна система” використовуються наступні методи оцінювання навчальної роботи студента:

- поточне тестування та опитування;
- аналітичні звіти, реферати;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- ситуаційні завдання;
- аналіз та складання відеороликів;
- підсумкове тестування по кожному змістовому модулю;
- оцінювання виконання КППЗ;
- підсумковий письмовий екзамен.

10. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни "Бюджетна система" визначається як середньозважена величина, в залежності від питомої ваги кожної складової залікового кредиту:

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2 (ректорська контрольна робота)	Заліковий модуль 3 (КПЗ), враховуючи поточне опитування	Заліковий модуль 4 (екзамен)	Разом
20%	20%	20%	40%	100%
тиждень (7)	тиждень (13)	<i>Згідно наказу №275 від 25 червня 2021 року</i>		

Шкала оцінювання:

За шкалою університету	За національною шкалою	За шкалою ECTS
90-100	відмінно	A (відмінно)
85-89	добре	B (дуже добре)
75-84		C (добре)
65-74	задовільно	D (задовільно)
60-64		E (достатньо)
35-59	незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

№	Найменування	Номер теми
1.	Конспект лекцій (електронний варіант)	1-12
2.	Завдання для розв'язування на практичних заняттях під керівництвом викладача та самостійно (електронний варіант)	1-12
3.	Індивідуальні завдання для самостійної роботи студентів (електронний варіант)	1-12
4.	Завдання для виконання КПЗу та методичні рекомендації щодо їх виконання (електронний варіант)	1-12

Рекомендовані джерела інформації

1. Бойко С.В. Структурні диспропорції державного боргу України та напрями їх мінімізації / С.В. Бойко // Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту. – 2015. – Вип.13. – С. 37-46 .

2. Бюджетна система України: тренінг-курс: навч. посібник. / За загал. ред. В.М. Опаріна; передм. Т.І. Єфименко. – К.: ДННУ, 2012. – 392 с. 68.
3. Бюджетна політика в Україні в умовах ризиків сповільнення економічної динаміки : аналітична доповідь / О.О. Молдован [та ін.]; ред. Я.А. Жаліло; Національний інститут стратегічних досліджень. – К.: НІСД, 2012. – 75 с.
4. Власюк Н.І., Мединська Т.В., Мельник М.І. Місцеві фінанси: Навчальний посібник. – К.: Алерта, 2011. – 328 с.
5. Волохова І.С. Місцеві фінанси та перспективи поглиблення фінансової децентралізації в Україні : монографія / І.С. Волохова; Одеський нац. екон. ун-т. – Одеса: Атлант, 2014. – 461 с.
6. Бюджетна система: навчальний посібник для студентів напряму підготовки 6.030508 «Фінанси і кредит» / В.І. Оспіщев, В.П. Левченко, І.Л. Шевчук / Харківський державний ун-т харчування та торгівлі. – Х.: Вид-во «Факт», 2012. – 304 с.
7. Бюджетна система: підруч. / за ред. С.І. Юрія, В.Г. Дем'янишина, О.П. Кириленко. – Тернопіль: ТНЕУ, 2013. – 624 с. 57.
8. Бюджетна система: Навчальний посібник / [Баранова В.Г., Дубовик О.Ю., Хомутенко В.П. та ін.] за заг. ред. В.П. Хомутенко. – Одеса: Видавництво Бартенєва, 2014. – 392 с.
9. Бюджетна система. Навч. посіб. / Н.І. Климаш, К.В. Багацька, Н.І. Дем'яненко та ін., за заг. ред. Т.А. Говорушко. – Львів «Магнолія 2006», 2014. – 296 с.
10. Бюджетна система: підручник / за наук. ред. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К. : Центр учбової літератури, Тернопіль: Екон.думка, 2012. – 871 с.
11. Касич А.О. Програмно-цільове бюджетування як інструмент управління сталим розвитком господарства / А.О. Касич // БІЗНЕСІНФОРМ. – 2015. – № 9. – С. 276-281 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.business-inform.net/pdf/2015/9_0/276_281.pdf
12. Негода В. 2015 рік реформ. Місцеве самоврядування. Децентралізація. Регіональний розвиток. / В. Негода // Реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: підсумки року: матеріали брифінгу, 2 грудня 2015 р., м. Київ. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://www.facebook.com/decentralizationua>
13. Фінансово-бюджетна політика в контексті соціально-економічного розвитку регіонів: матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. 21-23 березня 2011 року, Дніпропетровськ : ДДФА, 2011. – 311 с.
14. Управління державним боргом : навчальний посібник / О. Прутська, О. Сьомченков, Ж. Гарбар [та ін.] ; М-во освіти і науки України, Київський нац. торговельно-економічний ун-т, Вінницький торговельно-економічний ін-т. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 215 с.
15. Шевчук С.В. Правові засади функціонування єдиного казначейського рахунку у розрізі обліку доходів бюджету / С.В. Шевчук // Фінансове право.– 2013 р. – № 4 – С. 33-36.